

“De waterschappen staan stevig: ze zijn zelfbewuster en zichtbaar”, constateert Hans Oosters die op 1 januari de voorzittershamer van de Unie van Waterschappen overneemt van Peter Glas. In een dubbelgesprek blikken beide bestuurders terug en vooruit. Hoogwaterbescherming, Kaderrichtlijn Water, klimaatverandering en circulariteit: er staan grote opgaven te wachten. De waterschappen willen aan de slag, maar durven ook op tafel te slaan. “We willen volle commitment van Rijk, provincies en gemeenten.”

Peter Glas links Hans Oosters rechts

Dubbelgesprek met Peter Glas en Hans Oosters van Unie van Waterschappen

‘We moeten elkaar als overheden veel meer aanspreken’

Door Annemarie Geleijnse en Arjan Veering
Foto's: Diederick Ingel

Harde regen, een straffe wind. De paraplu van Peter Glas waait stuk als hij samen met zijn opvolger Hans Oosters aankomt in Amersfoort voor het dubbelinterview: de vertrekkende en de nieuwe voorzitter van de Unie van Waterschappen. Een beetje tegenwind helpt, zegt Peter Glas later in het gesprek, als hij het heeft over het veiligstellen van de positie van de waterschappen.

Want als er één ding speelde tijdens zijn zes jaar voorzitterschap, is het wel de legitimiteit van de waterschappen. Keer op keer wordt daar aan gemorrelt, en telkens weer draagt Glas met vuur het nut van de waterschappen uit. “Ik denk dat we nu wel kunnen stellen dat er niet meer per ongeluk iets gebeurt rondom de waterschappen. We zijn herkend en erkend”, zegt Glas. Op 1 januari neemt Hans Oosters, dijkgraaf van Schieland en

Krimpenerwaard, de voorzittershamer over. De waterschappen zijn weer zelfbewust, zegt Oosters die dat de grote verdienste van zijn voorganger noemt. “Waterschappen doen er daadwerkelijk toe, zeker in het overleg met andere overheden.” De toegenomen zichtbaarheid is in zekere zin voortgekomen uit het economisch tij dat tegengaat, blik Glas terug. Het was de noodzaak te bezuinigen bij het toenmalige ministerie van Verkeer & Waterstaat die uiteindelijk leidde tot het Bestuursakkoord Water. Ergens moest het departement nog € 100 mln aan besparingen vandaan halen. Dat werden het dijkbeheer. Onder voorzitterschap van Glas ontstond een tactische ruil. “We wilden helpen. Maar alleen als onderdeel van een breder pakket: de Unie zou aan boord komen van het overhedenoverleg, de rechtstreekse verkiezingen bleven

Met waterbedrijven en industrie in de strijd tegen microverontreinigingen

Microverontreinigingen en medicijnresten zijn voor de waterschappen een dubbele belasting: enerzijds moeten zij als waterbeheerder erop toezien dat die geen bedreiging gaan vormen voor de waterkwaliteit en het aquatische leven, anderzijds moeten zij als zuiveraar van het afvalwater die stoffen tegen proberen te houden. Waterschappen lijken nog terughoudend in het plaatsen van een extra stap op de afvalwaterzuiveringen in de strijd tegen microverontreinigingen. Peter Glas verzucht: “De stoffen komen van overal en we weten vaak niet wat ze doen. Producenten, consumenten, ziekenhuizen, ze komen overal vandaan en dat maakt de aanpak ingewikkeld. We moeten er zeker iets mee, maar niet alleen op de zuiveringen.”

Oosters haakt in. “Alleen maar investeren in de zuivering, ten laste van de belastingbetaler, vind ik te makkelijk. Dat is ogenschijnlijk een voor de hand liggende oplossing, maar de principiële discussie wordt dan vergeten: hoeveel stoffen komen erbij? Is dat maatschappelijk acceptabel? Hoe zit het met de verantwoordelijkheid van particulieren, bedrijven, ziekenhuizen?”

Glas vertelt dat de Unie wil optrekken met de drinkwaterbedrijven en de industrie om dit probleem aan te pakken. Zo gaat hij aan tafel met VEMW, de belangenvereniging voor industriële watergebruikers. “VEMW agendaert dit onderwerp nu ook. De achterban klopt bij de eigen koepel op de deur om aan te geven dat de eigen bronnen ‘at risk’ beginnen te raken. Dat zou sterk zijn: als de drinkwaterbedrijven, de waterschappen én de industrie, met zijn drieën, dit probleem gaan aanpakken. Die oproep hebben we gedaan.”

gehandhaafd en de bestuurlijke drukte moest afnemen.”

In november 2009 kwam de Unie met de zogenaamde ‘Stormbrief’. Daarin waren de voorwaarden beschreven waaraan het Bestuursakkoord Water moest voldoen, wilde de Unie meewerken aan het overnemen van het beheer van de primaire keringen. Mede door politieke onrust – de kabinetten Balkenende -4 en Rutte -1 kwamen ten val – kwam het pas in 2011 tot ondertekening van het akkoord, maar daarmee stonden de afspraken wel op papier. En dat was nodig ook, stelt Glas, want in aanloop naar het kabinet Rutte-2 kwam de positie van de waterschappen weer op losse schroeven te staan, ofschoon het regeerakkoord veel aandacht gaf aan water. Glas: “Onze positie werd niet bevestigd. We moesten zelfs uit de grondwet verdwijnen en fuseren tot twaalf waterschappen om uiteindelijk op te gaan in landsdelen. De governance was wel even aan het wankelen.”

Dat waren de momenten waarop het Bestuursakkoord de Unie vleugels gaf. Glas: “Ik riep: Dat is lekker. Waar het vandaan komt, weet ik niet en het interesseert me ook niet. We blijven loyaal aan het bestuursakkoord maar hier werken we dus gewoon niet aan mee. Punt!”

Peter Glas schiet in de lach bij de vraag of Hans Oosters met een

zekere argwaan naar de politiek kijkt of dat hij vertrouwen heeft in de stevige positie van de waterschappen die zijn voorganger heeft opgebouwd. “Ojee, hoe red je je daar uit?”

Sterke troef

“Wantrouwen is niet aan de orde”, pareert Oosters. “We moeten wel alert en scherp blijven. Opportuniteit is een onderdeel van de politiek. Maar we staan er sterker voor. We hebben met het Oeso-rapport uit 2014 een sterke troef, hun onderzoek laat zien dat we goed werk verrichten. En dit kabinet heeft door dat we als bestuurslaag gewoon ons werk goed doen binnen het bestel. Dat is ook de overtuiging van minister Plasterk. Ook minister Schultz is een echte voorstander van de waterschappen.”

Het komt er op aan, stelt Oosters, je dag na dag te bewijzen. “Niet alleen naar Den Haag, maar vooral ook naar de mensen waar we het voor doen. De 23 waterschapsbesturen die nu gekozen zijn, moeten elke dag hun legitimiteit waar maken. Daar ligt de uitdaging. Als je mensen bewust kunt maken van het belang van een ordelijk waterbeheer en laat zien dat je dat goed doet, wordt het veel makkelijker om de opportuniteit die soms opsteekt de kop in te drukken.”

INTERVIEW

Water governance over de hele wereld

“Russisch, Chinees, zelfs Swahili. In vijftien talen zijn de ‘Principles of water governance’ beschikbaar”, zegt Peter Glas trots. Begin november is dit handvest voor waterbeheer bij de Oeso gepresenteerd. Glas is, als voorzitter van het internationale Water Governance Initiative (WGI), een van de drijvende krachten erachter. “Het is géén blauwdruk”, benadrukt hij. “Je kunt niet zomaar ons model zomaar transporteren naar Brazilië of Indonesië. Maar je kunt wel nadenken over de onderliggende waarden, uitgangspunten en principes op het gebied van efficiency, effectiviteit, transparantie en integriteit. Het draait om dat bouwwerk van ‘water principles’.” Volgens Glas heeft de Oeso niet voor niets water als een van de vier grote economische thema’s van de toekomst bestempeld. Een van de kernpunten in de ‘principles’ is dat stakeholders zo nauw mogelijk bij het waterbeheer worden betrokken. Glas erkent dat het in de praktijk moeilijk is om dat waar te maken, maar juist daarbij kunnen de ‘principles’ een handvat bieden. “Dat gaat druppel voor druppel. Als Nederlandse waterschappen hebben we afgesproken dat we bij elk project in het buitenland de ‘principles’ op tafel leggen en het gesprek aangaan.” Glas blijft zijn functie bij de WGI vervullen, ook na zijn vertrek als Unie-voorzitter.

De diverse stakeholders wil Oosters ‘desnoods tot vervelens toe’ betrekken bij de vraagstukken. “Waterschappen hebben goud in handen als het gaat om het meer gericht zijn op de omgeving. We zijn elke dag in de voor- en achtertuin van mensen bezig.” Het komt er op aan, meent hij, die mensen meer te prikkelen en vroegtijdig om hun opvattingen te vragen. “Wij zijn nog een beetje van de school: geef ons een probleem en wij lossen het voor u op. De kunst is om eerst even echt luisteren. Dat is een culturomslag.” Dit goud kunnen we nog meer benutten, is ook de boodschap van Glas. De waterschapsmedewerkers zijn cruciaal daarin. “Wij bestuurders zitten vooral in vergaderzaaltjes, zij bedienen de zuiveringsinstallaties, sluizen, stuwen en gemalen. En ze zijn ook steeds meer ook in de stad te vinden. Daar ligt een goede kans om de burger te bereiken.”

Voetangels

De Unie wacht bij het aantreden van Hans Oosters per 1 januari 2016 grote taken, waaronder de uitvoering van het Deltaprogramma. Dat kreeg in de laatste versie als ondertitel mee ‘En nu begint het pas echt’.

“Die titel klopt”, zegt Oosters, “maar er zijn nog de nodige

voetangels.” Hij wist op de beloften in het Deltaprogramma om te zoeken naar zogeheten ‘meekoppelkansen’ zoals een ruimtelijke ingreep die een dijkversterking overbodig maakt en dezelfde veiligheid biedt. “Dat kan in de praktijk nog wel lastig worden”, merkt Oosters op. En dat ligt niet aan de waterschappen, stelt hij beslist. “Wat het lastig maakt is dat overheden samen keuzes moeten maken en gezamenlijk voor de financiering moeten zorgen. Om bijvoorbeeld zo’n ruimtelijke maatregel mogelijk te maken moeten alle betrokken overheden achter de eventuele beperkingen en consequenties staan die zo’n ingreep meebrengt. Dat is ingewikkelder dan je in eerste instantie denkt.”

Ruimte voor de Rivier is een voorbeeld van een programma waar dat is gelukt, maar Oosters waarschuwt direct. “De vraag is hoeveel laag fruit daarmee is weggeplukt. Ik heb het gevoel dat we, om echt meters te gaan maken, elkaar veel meer moeten aanspreken als overheden. Daar heb ik het ook met minister Schultz over en met Deltacommissaris Wim Kuijken.”

Het komen tot die ‘slimme oplossingen’ zal de grootste uitdaging voor de hoogwaterbescherming, is Oosters’ overtuiging. “Voor dijken die op het hoogwaterbeschermingsprogramma staan is er ook de urgentie om die ook daadwerkelijk op te knappen. Dan is er niet de

‘Rekening met zijn allen betalen’

Het aantal taken en verantwoordelijkheden van de waterschappen neemt toe, maar zij krijgen daarvoor niet veel extra geld binnen. Het Rijk houdt de hand op de knip en de waterschapslasten stijgen komend jaar gemiddeld maar met 2%. Geheel in lijn met het kabinetsbeleid dat lokale lasten niet te veel mogen stijgen. Glas voelt zich niet klem gezet tussen enerzijds de toenemende eisen uit Den Haag en anderzijds de financiële restricties. “We zijn autonoom. Punt”, zegt hij stellig. “Als de Kamer een motie aanneemt over stijging van de waterlasten, nemen wij daar kennis van. Maar de Kamer gaat daar niet over. Ook de provincies kunnen niet ingrijpen in onze tarieven. Bij een veilig en verantwoord waterbeheer hoort een rekening die we met zijn allen moeten betalen. Dat hoort bij het leven in de delta.”

Oosters voegt eraan toe dat de waterschappen jaar in jaar uit bewijzen dat zij de lastenstijging ‘in de klauwen’ houden. “En dan hebben we zelfs nog de besparing van € 200 mln per jaar, die voortkomt uit het Bestuursakkoord. Ik vind dat een prestatie.”

tijd om eindeloos naar andere opties te blijven zoeken. Die houding moet dan ook van meerdere kanten komen. En het is echt niet de inzet van waterschappen om alleen maar dijken te bouwen omdat we dat makkelijk kunnen regelen.”

Denkkracht

Ook op andere terreinen – water in de stad, ruimtelijke adaptatie – verwacht Oosters dat er wel degelijk nog “commitment, ontwikkeling en denkkracht” nodig is, voordat de maatregelen uit de Deltabeslissingen kunnen worden uitgevoerd. “Een aantal van de Deltabeslissingen is erg rijp, maar er zijn er ook die nog een beetje uit de couveuse moeten komen.”

Ook op het gebied van betrokkenheid is er nog een weg te gaan. Oosters en Glas wijzen op sommige gemeentelijke inrichters die winkelstraten het liefst met marmer betegelen. “In een convenant hebben we afgesproken dat we elkaar als koepels op de opvang van regenwater gaan aanspreken. Dat moet in de praktijk nog wel gaan gebeuren.”

De hoeveelheid water in met name het stedelijk gebied ziet Oosters als een van de grotere thema’s waarmee hij aan de slag moet. “Om dat probleem te tackelen, moeten we met zijn allen nieuwe

aanpakken bedenken. De afgelopen bestuursperiode hebben we sterk gekoerst hebben op hoogwaterbescherming. Maar als het gaat om waterkwantiteit, waterkwaliteit en duurzaamheid: wat kunnen we daar voor slims bij bedenken? Wie is verantwoordelijk?” Peter Glas voegt aan de toekomstige uitdagingen nog een thema toe: de circulariteit. “Dat is een van mijn ‘hobby horses’. De gehele afvalwaterketen, ook in onze binnensteden. Het onderwerp ligt ook in het verlengde van de inspanningen voor de Eupese Kaderrichtlijn Water.” Duurzaamheid en het benutten van de waarde van afvalwater is in de overtuiging van Glas een maatschappelijke opgave van een bijna mondiale dimensie. “Wij zitten als waterschappen in Nederland op een belangrijke afvalstroom en hebben daar een rol in te spelen. Dat wordt ook al voortvarend opgepakt. De voorzitter van het Energieakkoord, Ed Nijpels, kan geen speech meer houden of hij roemt de waterschappen. Dan hou ik verder mijn mond: laat die ander vooral het verhaal vertellen. Net zoals ook Hans de Boer van VNO-NCW dat deed op de waterschapsdag. Hij gaf aan dat € 183 mrd, ofwel 20% van het bruto nationaal product, onmiddellijk ‘at risk’ zou zijn als wij ons werk niet doen.” Breed lachend: “Dank je wel, Hans. Het begrip is ingedaald. Daar kunnen we mee verder.” ♦